

КУЗМАН МИНКОВ МАРТИНОВ

МЕТОДИКА ЗА РАЗСЛЕДВАНЕ НА ИЗМАМИ

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

СОФИЯ

2020

Дисертацията се състои от предговор, въведение, четири раздела и заключение. Обемът ѝ е 211 страници, в това число 2 приложения. Библиографията съдържа 164 заглавия на кирилица.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 02.10.2020 г. от 13,30 часа в заседателната зала на Академията на МВР, гр. София, жк „Младост“ IV, бул. „Ал. Малинов“ № 1.

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в стая 211, Академия на МВР.

**МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
А К А Д Е М И Я**

КУЗМАН МИНКОВ МАРТИНОВ

МЕТОДИКА ЗА РАЗСЛЕДВАНЕ НА ИЗМАМИ

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на

Д И С Е Р Т А Ц И Я

**ЗА ПОЛУЧАВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН
„ДОКТОР“**

**по докторска програма
Криминалистика
от професионално направление 3.6. Право**

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:

Доц. д-р Иван Петров Видолов

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Проф. д-р Евгения Николова Коцева-Владиминова

Проф. д-р Нина Нечева Белова

**СОФИЯ
2020**

Дисертацията е обсъдена и предложена за защита от катедрен съвет на катедра „Наказателноправни науки“ към факултет „Полиция“ при Академията на МВР – гр. София на 29.05.2020 г.

Дисертантът е служител на ОДМВР - Пловдив и работи на длъжност „разследващ полицай“.

Изследванията за дисертационния труд са проведени в Районен съд - Пловдив, Районен съд - Пазарджик, и Районен съд - Смолян.

Автор: Кузман Минков Мартинов
Редактор: Кристина Димчева
Заглавие: Методика за разследване на измами
Тираж: 20 бр.

Рег. № УРИ 4581р-6996/17.07.2020 г.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

1. Актуалност на проблема

Нормалното и законосъобразно функциониране на обществените отношения, свързани с правото на собственост, е гаранция за просперитета на държавата и отделните граждани. Отчитайки ролята на тези отношения като двигател на развитие и благоденствие, законодателят ги поставя под засилената наказателноправна защита на държавата. Защитата на правото на собственост от правонарушения е предизвикателство и проблем, който стои на дневен ред пред страната ни поради възникващите нови форми на престъпни посегателства спрямо него.

Правото на собственост спада към т.нар. абсолютни права и дава възможността на неговия титуляр необезпокоявано да владее, да ползва и да се разпорежда с имуществото си. Поради факта, че право на собственост не може да бъде придобито чрез или в резултат на извършено престъпление, посегателствата върху собствеността не отнемат самото право като такова, а просто създават пречка то да бъде упражнявано.

В картината на общата престъпност престъпленията с обект „право на собственост“ обхващат значителен дял от всички извършени престъпления в страната - около 70%. Прави впечатление, че от началото на прехода (1989 г.) до настоящия момент се наблюдава трайна тенденция за повишаване на дела и устойчивостта на една от формите на посегателство срещу собствеността - измамата.

Налице е изключително многообразие на начините на извършване на това престъпление, които се развиват във времето и обхващат нови форми на стопанския и обществения живот. Поради това в последните години измамите все по-често попадат във фокуса на общественото внимание. От една страна, това се дължи на значителния размер на претърпените

материални вреди, а, от друга, на психотравмирация и емоционален ефект, които пораждат у жертвата.

Особеностите на измамите, породени от начина им на извършване и дейността по тяхното разследване, не е разглеждан самостоятелно и в цялост в българската криминалистика. **Актуалността и значимостта** на изследването са обусловени както от предметната му насоченост - проблема за разследване и разкриване на измами, но и от неговия обхват и съдържание, имащи комплексен характер и значение. Динамиката на развитие на това престъпление показва, че е за периода от 2005 г. до 2018 г. е налице е сравнителна устойчивост на броя им в общата картина на престъпността. Едновременно с това, в отделни периоди се наблюдава значително завишаване на броя им. Налице е тенденция за бавно увеличение на дела им сред престъпленията против собствеността.

Същевременно се забелязва негативна тенденция по отношение на разкриваемостта на това престъпление. Анализът на данните показва, че през годините броят на регистрираните престъпления нараства, докато броят на разкритите престъпления прогресивно намалява. Средната разкриваемост за периода от 2005 г. до 2018 г. е 31.7%. Прави впечатление, че в началото на периода през 2005 са били установени авторите на 63.8% от всички регистрирани измами, докато в неговия край - 2018 г., са били установени едва 21.9% от извършителите на измами.

Макар престъплението да е широко разпространено, то се отличава и с висок процент на латентност. Голям брой опити за извършване на престъплението, както и довършени престъпления, остават нерегистрирани. Липсва официална статистика за броя на нерегистрираните измами, но се предполага, че половината от тези престъпления остават незааявени.

Действителният размер на причинените имуществени вреди от това престъпление не може да бъде посочен поради липсата на официални

данни. Според неофициални данни, изнесени от МВР, размерът на нанесените щети за периода 2013-2018 г. е между 23 и 50 милиона лева.

Актуалността на изследването и научната му значимост се предопределят и от обстоятелството, че към настоящия момент липсва съвременно криминалистическо изследване на проблема в монографичен обем.

2. Цел и задачи на дисертационната работа

Целта на дисертационното изследване е да се разработи криминалистическа методика за разследване на измами.

За постигането на така набелязаната цел трябва да се решат следните основни **задачи**:

а) Разкриване на типичните обстоятелства, подлежащи на доказване в хода на производството по тази категория дела;

б) Разработване на криминалистическа характеристика на този вид престъпления, разкриваща типичните, криминалистическо значими страни на извършителя и жертвата, време, място и предмет, както и най-често проявяващите се корелативни връзки между тях;

в) Разкриване на тактическите особености при образуване на наказателното производство. Изясняване на типичните законни поводи и естеството на данните в тях;

г) Установяване на типичните следствени ситуации, както и произтичащите от тях тактически задачи;

д) Разработване на научнообоснована система от типични следствени версии;

е) Извеждане на криминалистически препоръки за организация и планиране на разследването, включително формите на взаимодействие между компетентните органи;

ж) Разработване на система от тактически издържани методи, правила и препоръки за извършване на отделни действия по разследването при делата за измами;

3. Предмет и обхват на изследването

Предмет на дисертационния труд е разкриване на криминалистическо значимите страни на измамите и тактическите особености в процеса на тяхното разследване от органите на досъдебното производство.

Стремежът да се обхване изцяло изследваната проблематика определи широкия предметен, териториален и темпорален обхват на изследването:

а) **Предметен обхват:** обхваща престъпленията по чл. 209, чл. 210 и чл. 211 НК.

б) **Териториален обхват:** Изследването обхваща дела, разгледани от Пловдивски районен съд, Пазарджишки районен съд и Смолянски районен съд.

в) **Темпорален обхват:** Темпорално изследването обхваща времевия период 2005-2015 г.

4. Теоретични и емпирични основи на изследването

За **теоретична база** на дисертационния труд са използвани изследванията на наши и чуждестранни учени в областта на криминалистиката, наказателния процес, наказателното право, криминологията, психологията и др. (И. Вакарелски, Ц. Цеков, Г. Михайлов, И. Боев, Й. Кунчев, К. Бобев, В. Недев, Е. Коцева-Владиминова, Р. Беленски, И. Видолов, С. Павлов, П. Топалов, Г. Георгиев, И. Сълов, М. Чинова, Н. Манев, В. Вучков, И. Ненов, Д. Михайлов, Р. Марков, А. Гиргинов, Р. Владимиров, А. Стойнов, Й. Айдаров, Б. Станков, С. Раданов, Н. Стойчев, Р. С. Белкин, В. А. Образцов, Е. П. Ищенко, Е. Р. Россинская, Н. П. Яблоков, А. Н. Васильев, Л. Г.

Видонов, М. С. Гурев, Л. Я. Драпкин, В. Н. Карагодин, Г. Г. Зуйков, А. Н. Колесниченко, М. Г. Коршик, С. С. Степичев, Р. В. Локк, Я. Пещак, Н. А. Селиванов, В. Г. Танасевич, С. А. Тарарухин и др.)

За **емпирична база** на дисертационния труд послужи проведеното емпирично изследване, което протече през следните етапи: планиране, провеждане, анализ на събраната информация и извеждане на теоретични обобщения. Емпиричното изследване бе извършено, за да се провери научната хипотеза, че измамите имат типично проявяващи се криминалистическо значими страни, проявяващи корелационни връзки помежду си, както и че дейността по тяхното разследването се характеризира със специфични тактически и организационни особености.

Темпорално изследването обхваща периода от 2005 до 2015 година, при което бяха изследвани общо 142 съдебни производства за измами, извършени на територията на Пловдивски, Пазарджишки и Смолянски районен съд. Разгледаните дела представляват представителна извадка от водените производства за изследваните престъпления.

За целта е разработена програма за контент-анализ. Емпиричното изследване е извършено чрез използване на формализирани анкетни карти за събиране на данни относно криминалистическо значимите страни на престъплението и тактическите особености на разследването. Анкетните карти са разработени така, че да послужат за събиране на емпирична информация за разкриване на криминалистически значимите страни на разглежданите престъпления. Резултатите от емпиричното изследване са обработени и обобщени, в резултат на което са изведени научнообосновани изводи, имащи отношение към целта и задачите на дисертационния труд. Също така са изследвани и данните от полицейската и съдебната статистика.

5. Методи за изследване

При извършеното изследване са използвани две групи научноизследователски **методи** – за събиране на емпирична информация и за обработка на емпирична информация: изучаване на случаи, проучване на документи, описание, сравнение, моделиране, структурно-криминалистически метод, типологизиране, метод на групирането и относителните величини, анализ и синтез, индукция и дедукция, кибернетични методи.

6. Научна новост

Дисертационният труд е първият опит в българската криминалистика за цялостно самостоятелно изследване на теоретичните и практическите проблеми на дейността по разследването и разкриването на измами. Той представлява актуално, комплексно и завършено изследване, имащо теоретично и практическо значение.

7. Приложимост и полезност

Настоящата дисертация, разработена като частна криминалистическа методика за разследване на измами, представлява обобщение на основните теоретически и практически особености на тези престъпления и на дейността по тяхното разследване и разкриване.

Знанията за типичните признаци на престъплението, както и за съществуващите връзки и отношения между тях, имат теоретико-познавателно, методологическо и практико-приложно значение за криминалистическото им познание. Това дава възможност да се разработят криминалистически препоръки за по-ефективна работа по разследването и разкриването им. Въз основа на установените особености са изведени научнообосновани методи, правила и препоръки за повишаване равнището на организацията по разследване на този вид престъпления. Това засилва практико-приложния характер на настоящото изследване и позволява

резултатите от него да бъдат ползвани в практическата дейност на органите на досъдебното производство.

Същевременно при изследването на тази сложна криминалистическа проблематика са отчетени и някои положения от наказателното право, наказателния процес, криминологията и психологията, което се явява допълнителна гаранция за методическото и научно значение на дисертационното изследване.

8. Обем и структура на дисертацията

Дисертацията е в обем от 211 страници печатан текст. Тя се състои от: предговор, съдържание, използвани съкращения, въведение, четири глави с параграфи, точки и подточки, заключение, библиографски списък на използваните източници, програма за контент-анализ и анкетна карта. Структурата е съобразена с БДС ISO 7144:2011, идентичен на английската версия на международния стандарт ISO 7144:1986.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

В **ПРЕДГОВОРА** се обосновава актуалността и обществената значимост на изследването и се определят неговите предмет, обхват и цел.

Във **ВЪВЕДЕНИЕТО** дисертацията се обвързва с предишни научни изследвания в областта, определят се задачите за постигане на набелязаната цел, разглеждат се теоретичните и емпиричните основи на изследването и разгърнато се посочват използваните научни методи.

Глава първа - „Обстоятелства, подлежащи на доказване“. В тази глава е обърнато внимание на същността и значението на съвкупността от обстоятелства, които трябва да бъдат установени и доказани в структурата на криминалистическата методика. Тази глава се състои от четири параграфа.

В **§ 1 - Познавателни и правни аспекти на обстоятелствата, подлежащи на доказване**, е разгледана същността и структурата на обстоятелствата, подлежащи на доказване при конструиране на всяка една частна методика с оглед научното ѝ значение. За нуждите на изследването е обоснован изводът, че в тази структура следва да намерят място, от една страна, признаците на състава на разглеждания вид престъпление, посочени в Наказателния кодекс, а, от друга – общите положения, очертани в чл. 102 от Наказателно-процесуалния кодекс като предмет на доказване.

В **§ 2 – Обстоятелства, свързани с извършеното престъпление и участието на обвиняемия в него**, е разкрито съдържанието и е направен анализ на обективните признаци на изследваното престъпление: **предмет, изпълнително деяние, време, място, причинна връзка, субект и субективна страна на престъплението.**

В **точка 2.1.** на параграфа е изяснен въпросът за **предмета** на разглежданите престъпления, като е застъпена тезата, че при измамите са

налице два предмета на посегателство, а именно - измаменото лице, върху чието съзнание се въздейства, и ощетеното имущество.

В **точка 2.2.** от параграфа е очертано съдържанието и формите на **изпълнителното деяние** като основен признак от обективната страна на престъплението, свързани с въвеждане, поддържане, използване на заблуждение, неопитност и неосведоменост. Характерно за разглеждания вид престъпление е, че в по-голямата част от случаите се осъществяват чрез действие като форма на изпълнителното деяние при въвеждане и поддържане на заблуждение, но наред с това е достигнато до извода, че при формите на изпълнителното деяние, свързани с използване на заблуждение, неопитност и неосведоменост, то може да се осъществи и чрез бездействие.

В **точка 2.3.** от параграфа са изследвани **времето и мястото**, като е изтъкнато тяхното значение за разследването. Предвид резултатния увреждащ характер на изследваните престъпления, е изтъкната необходимостта от доказване съществуването на **причинно-следствена връзка** в **точка 2.4.** от параграфа.

В **точка 2.5.** акцентът е поставен и върху **субекта на престъплението**, като са взети предвид неговите особености. Очертани са случаите на лице, действащо в състояние на грешка, както и ролята на помагача, широко застъпени при част от тези престъпления.

В **точка 2.6.** е разгледан въпросът за **субективната страна** на престъплението. Изтъкнато е, че то се извършва с пряк умисъл и наличие на специална користна цел. Посочен е начинът за обективиране на субективната страна при отделните форми на изпълнителното деяние, както и моментът на довършване на престъплението.

В **точка 2.7.** е застъпен въпросът за квалифицираните състави на престъплението, като е разгледана същността и съдържанието им според мястото им в състава на престъплението, а именно - дали са част от обек-

тивната страна на престъплението или са свързани с неговия субект. Тук е разгледан и въпросът за привилегиования състав на престъплението.

В § 3. - Обстоятелства, свързани с причинените вредите от престъплението, е обърнато внимание на характера и размера на вредите, причинени в резултат на извършеното престъпление. В **точка 3.1.** от параграфа е разгледана постановката на въпроса за вредите като условие за правилната квалификация на деянието и възможността за възстановяването им. В **точка 3.2.** е засегнат въпроса за вида и размера на имуществените вреди от престъплението, като е обърнато внимание на начина за установяването им във всеки отделен случай. Разгледани са обстоятелствата, при наличието на които имуществените вреди определят правната квалификация на престъплението в големи и особено големи размери. **Точка 3.3.** от параграфа е посветена на възможността при престъплението да настъпят и неимуществени вреди. Застъпена е тезата, че в резултат на измамата е възможно да бъдат претърпени неимуществени вреди, като за целта е анализирана научната теория и съдебна практика по въпроса. Изтъкнато е, че включването на тези обстоятелства в предмета на доказване е обусловено преди всичко от възможността в наказателното производство да бъде предявен за съвместно разглеждане граждански иск за причинените с измамата неимуществени вреди, без да се изключват и имуществените такива. Само от тази позиция може да се изясни характерът, да се докаже основанието и да се определят във всеки отделен случай вредите, причинени от измамата.

В § 4. - Други обстоятелства от значение за отговорността на обвиняемия, са разгледани някои други обстоятелства, които са от значение за отговорността на обвиняемия. Включването на тази група обстоятелства в предмета на доказване е израз на принципа на индивидуализация на наказателната отговорност. **Точка 4.1.** е посветена на постановката на въпроса за кръга от обстоятелства, имащи значение за

отговорността на обвиняемия съгласно разпоредбите на чл. 54, ал. 1 от НК. В **точка 4.2.** са изследвани кръгът от обстоятелства, които най-често оказват влияние върху обществената опасност на деянието. В тази връзка е подчертано значението, което начинът на извършване и използваните средства имат при изследваните измами, като такива са установени: многократност, упоритост и системна последователност при реализиране на отделните действия за достигане на престъпния резултат; действията, насочени към неопределен кръг от лица; претърпени вреди от множество лица; извършените в съучастие измами; характерът и размерът на настъпилите вреди и броят на пострадалите лица.

Изтъкната е необходимостта да бъдат установени и факти, отнасящи се до отделни действия, свързани с планирането, подготовката и прикриването на измамата, както и до характера и степента на участие на всеки един съучастник в извършването ѝ. В **точка 4.2.** са отчетени личностните характеристики на извършителите, определящи обществената им опасност. В **точка 4.3.** са очертани а смекчаващите и отегчаващите вината обстоятелства, които се проявяват най-често в съдебната практика

В **Глава втора - „Криминалистическа характеристика на престъплението „измама“**, е разгледана същността и значението на криминалистическата характеристика като обобщена характеристика на основните типични черти и особености, присъщи за изследвания вид престъпления и на типичните взаимовръзки между тях. Споделено е преобладаващото мнение в нашата и чуждата научна литература за нейното значение в криминалистическата литература (Ц. Цеков, Г. Михайлов, Й. Кунчев, В. Недев, И. Видолов, Л. Г. Видонов, Л. Я. Драпкин, Н. А. Селиванов, А. Н. Васильев, Н. П. Яблоков, Р. С. Белкин, В. А. Образцов, Е. П. Ищенко и др.). Подчертана е важността на изучаването на всичките тези обстоятелства, изпълващи съдържанието на криминалистическата характеристика на

разглеждания вид убийства за определяне на особеностите в методиката за тяхното разследване.

При извършеното емпирично проучване са разкрити и изследвани следните структурни елементи, влизащи в криминалистическата характеристика на измамата, свързани със: **начина за подготовка, извършване и прикриване на престъплението, извършителя на измамата, жертва на измамата, място, време и предмет на измамата.**

§ 1. - Същност и значение на криминалистическата характеристика на престъплението. Начин на извършване на престъплението, е посветен на същността и значението на криминалистическата характеристика на престъплението и начина на извършване на престъплението. Параграфът се състои от пет точки, като в **точка 1.1.** е разгледано значението на криминалистическата характеристика като част от структурата на всяка една методика за разследване на отделен вид престъпление. В **точка 1.2.** от параграфа е изследван **начинът на извършване на престъплението** като взаимно свързан комплекс от **действия по подготовка, по самото извършване и по прикриване на измамата.** Установен е критерий за класифициране на начините за извършване на измами в отделни групи с оглед научното изучаване на типичните им форми на проявление. Класификацията им се основава в зависимост от естеството на контакта между извършителя и жертвата. На тази база са изведени: 1) **дистанционни начини** – при които не се осъществява пряк, непосредствен контакт между жертвата и извършителя, а отделен етап или цялата престъпната дейност се реализира посредством технически средства за връзка между участниците в престъплението и 2) **непосредствени начини** – при които е налице пряк контакт между извършителя и жертвата, те се срещат лично, взаимодействат и се възприемат един друг.

В **точка 1.3.** от параграфа е разгледана подготовката, извършването и прикриването на престъплението при използването на дистанционни

начини, представляващи 34.6% от всички изследвани дела. Всеки един от тези елементи е разгледан поотделно с цел разкриване на спецификите, имащи криминалистическо значение. Данните от изследването показват, че при всички изследвани случаи е налице съчетание от сериозно планирани, добре организирани действия по подготовка. При самото извършване на престъплението участват две или повече лица, с ясно разпределение на ролите между тях, протичащи в стройна координация на действията.

В **точка 1.4.** от параграфа са анализирани особеностите при подготовката, извършването и прикриването на престъплението при използването на непосредствени начини. Установени са най-често използваните типични обстоятелства, по отношение на които се въвежда жертвата в заблуждение, а именно - предлагането и наемането на работна сила и осъществяването на търговска дейност.

Обоснован е изводът, че криминалистическото изследване на начина на извършване на разглежданите измами показва, че при тях е налице една сложно организирана дейност, включваща в себе си съвкупността от действия по подготовка, същинско извършване и прикриване. На първо място те се открояват със сравнително високата степен на сложност на начина на тяхното извършване. Отличават се с планиране и подготовка за постигане на крайния резултат. Сложността при тях не е присъща само за изпълнителската дейност, с конкретните действия по прякото осъществяване на престъпната цел. Тя обхваща също така дейностите по подготовката и прикриването им. Те са добре обмислени и умело замаскирани. При избора на начин за извършване, освен обективните фактори, намират място и особеностите на психическите качества, престъпния опит и други личностни свойства на извършителите. Извличането и анализирането на данните за начина на извършване разкриват значителни възможности за по-бързо издирване и разобличаване на извършителите на измами.

В § 2 - Извършител на престъплението, е направена типологизация на **извършителите**, използващи дистанционни и непосредствени начини за извършване на престъпление, като е разработен криминалистическият им профил, базиращ се на обобщените резултати от проведеното емпирично изследване.

В точка 2.1. е разгледано значението и възможността за класификация и типологизация на извършителите, разгледана като етап от процеса на тяхното познание, имаща за цел да разкрие типичните им особености, които имат значение за дейността по разследване и разкриване на престъплението. Критерий за нейното изграждане са начините на извършване на престъплението. Въз основа на това са разкрити два типа извършители. **В точка 2.2.** на параграфа е изведена криминалистическа характеристика на извършителите, използващи дистанционни начини за извършване на престъплението и е очертан техният типичен профил, докато **в точка 2.3** е изведена криминалистическа характеристика на извършителите, използващи непосредствени начини за извършване на престъплението и е очертан техният типичен профил.

Типологизирането на извършителите е от значение при определяне тактиката на разследване и при провеждане на отделните действия с участието на обвиняемите. **В точка 2.4.** е извършен сравнителен анализ между отделните типове извършители, като са открити типичните им криминалистическо значими страни и най-често проявяващите се типични връзки с други елементи на престъплението.

В § 3 - Жертва на престъплението, са изследвани особеностите и типичните профили на жертвата. **В точка 3.1.** от параграфа е обяснено значението на жертвите като обект на изучаване от криминалистическата наука. Наред с това е направена класификация на същите, основаваща се на използваните начини за извършване на престъплението. Установено е, че подборът на жертвата е повлиян от редица фактори, а не е резултат на

случайно стекли се обстоятелства. Особеностите на жертвата и нейните навици са обект на оценка от извършителя при избора на време, място, средства, начин на извършване и прикриване на престъплението.

В **точка 3.2.** е изведен типичният профил на жертвата при използване на дистанционни начини за извършване на престъплението. Основополагащо при избора на жертва в тези случаи е напредналата им възраст. В **точка 3.3.** е изведен типичният профил на жертвата при използване на непосредствени начини за извършване на престъплението.

В **точка 3.4.** са направени изводи по отношение на общите характеристики на жертвата и различията между двата типа жертви на престъплението, свързани със социално-демографските и психологическите им характеристики.

В **§ 4 - Време, място и предмет на престъплението,** е разгледан въпросът за мястото, времето и предмета на престъплението като структурни елементи от криминалистическата характеристика. В **точка 4.1.** е подчертано тяхното значение с оглед криминалистическото познание. Обърнато е внимание на времето на извършване на престъплението и особеностите на характеристиките му, позволяващи да бъде преодоляна информационната неопределеност при разследването. На изследване са подложени времето на извършване на измамата като част от денонощието и хронологията на престъпния акт и неговата продължителност. На база на това е достигнато до извода, че измамите се характеризират с това, че тяхното извършване се осъществява за продължителен период от време, което е обусловено от използването на един по-сложен начин на извършване.

Точка 4.2. е посветена на мястото на извършване на престъплението като структуроопределящ елемент от криминалистическата характеристика на престъплението. Очертана е двупосочната връзка, която съществува при избора на място за извършване на измами и използваните начини и

средства за неговото осъществяване. В този смисъл мястото на престъплението е изучено в два аспекта: в зависимост от неговия вид като населено място и естеството му като предназначение. Анализът на данните от изследването показва, че мястото се избира предварително от извършителя и не е плод на случайността. Водещо при избора му е да са налице добри условия за извършване на престъплението и да осигурява бързо, безпрепятствено и сигурно напускане на местопроезшествието. Установени са типичните места за извършване на престъплението.

В **точка 4.3.** са разгледани особеностите на предмета на престъплението в зависимост от неговия вид и количествени характеристики. Установено е, че при измамите предметът на престъплението най-често е парични средства в 89,4% от случаите, вещи – в 9,1%, а в 1,5% от случаите - златни и сребърни бижута. Паричните средства се явяват типичен предмет на престъплението поради значението им на универсално разплащателно средство. Наред с това е трудно доказването на връзката на установените парични средства с извършеното престъпление. Анализът по отношение на размера на предмета на престъплението показва, че в 46,6% от делата той надвишава 10 000 лева, при 20,6% от делата е от 1001 до 3000 лева, в 15,3% от делата е в размер от 3001 до 10 000 лева, в 10,7% е от 1 до 500 лева, а в останалите 6,1% от делата е в размер от 501 до 1000 лева. Очертана е корелативната връзка между личностните характеристики на извършителя – възраст и съдебно минало, и размера на предмета на престъплението.

Изводи по Глава втора: Резултатите от емпиричното изследване сочат, че криминалистическата характеристика на престъплението е съществен елемент от структурата на всяка една частна методика. Налице са типични, криминалистическо значими страни на престъплението „измама“ и корелативните връзки между тях. Процесът на изучаването им се осъществи посредством анализирането и обобща-

ването на данни от процесуалната практика, свързана с работата по тази категория дела. Наред с това, резултатите от изследването потвърждават теоретичните постановки, обосноваващи съществуването на криминалистическа характеристика на престъплението. Изследването обхваща криминалистическите признаци на престъплението, свързани с начини на извършване, извършителя и жертвата от престъплението, обстановката и неговия предмет. Изборът им не е случаен – при изследването се установи, че тези признаци са част от съдържанието на всяко едно престъпление и могат да бъдат определени като основни. Резултатите от изследването показват, че при тези признаци са налице типични форми на проявление, като между тях са налице корелационни връзки.

Измамите се извършват чрез използването на типични начини от определен вид извършители по отношение на жертви с еднакъв профил. Получените емпирични данни потвърждават като правилно и обосновано становището, че формите на проявление на отделните признаци търпят промени с времето и непрекъснато се моделират. Тази особеност беше установена при начина на извършване на престъплението. Извършителите променят с времето използваните средства и действия при извършването на измамите. Едни начини на извършване на престъплението губят практическото си приложение, а на тяхно място се появяват нови. Освен теоретично значение, криминалистическата характеристика на измамите има и практическо приложение, свързано с изграждането на типичните следствени версии. Разследващите органи, използвайки обобщения научен опит, ще имат възможност чрез методите на моделирането и аналогията да създадат мислен модел за начина на извършеното престъпление, неговия извършител, видовете следи и местата, на които могат да бъдат открити те. Използвайки така изграденото предположение, планирайки и провеждайки конкретни

процесуални действия по разследването за проверката му, разследващите органи ще могат да установят всички обстоятелства, свързани с извършеното престъпление и самоличността на извършителя. Наред с това, натрупаните знания спомагат да се избере най-правилният тактически подход при провеждането на отделните процесуални действия по разследването. В заключение можем да обобщим, че резултатите от изследването на криминалистическата характеристика на престъплението аргументират нуждата от по-нататъшното развитие на това частно криминалистическо учение.

Глава Трета - „Методически въпроси, свързани с образуване на наказателното производство. Типични следствени ситуации. Версии и планиране на разследването“. В тази глава са представени въпросите, свързани с образуването на досъдебното производство и организацията по разследването при делата за измами.

В § 1 - Образуване на наказателното производство, са изследвани особеностите с оглед **образуването на досъдебното производство** – типичните законни поводи за образуване на наказателното производство; източникът, от който произлиза законния повод; неговата съдържателна страна; тактическите и процесуалните особености, които произтичат от него.

В точка 1.1. е застъпена теоретична и правна постановка на въпроса за образуването на наказателното производство. В нея е разгледан процесуалния ред за образуване на досъдебното производство и необходимите предпоставки – законен повод и достатъчно данни. Наред с наказателно-процесуалната страна на въпроса, е разгледано и криминалистическото му значение, предопределящо и обуславящо тактическия подход при разследването, който ще бъде използван. Наблегнато е на значението му с оглед тактическите, познавателните и организационните особености, които фор-

мират първоначалните следствени ситуации при разследването на отделните видове престъпления, определят процеса на изграждане и проверка на версиите, както и цялостната организация на планиране на разследването.

В **точка 1.2.** е разгледан въпросът за криминалистически аспекти при образуване на досъдебното производство. Данните от изследването показват, че най-често срещаният законен повод за започване на разследване в 99,2% от изследваните дела е съобщение от гражданин за извършена измама. Съобщението до органите на досъдебното производство се подава най-често от самия пострадад – в 97.7% от случаите, или негови близки – в 2,3% от случаите. Това обстоятелство предопределя първоначалния обем от данни, свързани с разследването събитие и нуждата от провеждането на неотложни процесуални действия по разследването за събиране и запазване на доказателства. Изтъкнато е, че в 78,9% от изследваните дела производството е било образувано по реда на чл. 212, ал. 1 от НПК с постановление на прокурор. При 80,8% от тези случаи, преди образуване на досъдебното производство е била извършена проверка по реда на чл. 145, ал. 1, т. 3 от Закона за съдебната власт (ЗСВ). В резултат на предварителната проверка са събрани данни за престъплението, свързани с начина на неговото извършване, неговия предмет, времето и мястото на осъществяването му и др. Това е дало основание да се заключи, че е налице обективна зависимост между резултатите от предварителната проверка по чл. 145, ал. 1, т. 3 от ЗСВ и типичните следствени ситуации при образуването на досъдебното производство по реда на чл. 212, ал. 1 от НПК.

При 22,1% изследвани дела досъдебното производство е започнато по реда на чл. 212, ал. 2 НПК, т.е. със съставянето на протокола за първото действие по разследването – най-често разпит на свидетел, разпознаване, оглед и обиск на лице. Посочено е, че в тези случаи е била налице необходимост от неотложно провеждане на процесуални действия по разследването за събиране и запазване на доказателства.

В **точка 1.2.** са посочени изводите по отношение на особеностите при образуване на досъдебното производство при тези престъпления. Посочено е, че поради обстоятелството, че престъплението се извършва в условията на очевидност, са налице данни относно начина му на извършване, самоличността на неговия извършител или такива, позволяващи тя да бъде установена. Това обстоятелство предопределя и първоначалния обем от данни, свързани с разследването събитие и нуждата от провеждането на неотложни процесуални действия по разследването за събиране и запазване на доказателства.

В **§ 2 - Типични първоначални следствени ситуации,** са разкрити особеностите на типичните първоначални и последващи следствени ситуации при измамите. В **точка 2.1.** е разгледано криминалистическото значение на първоначалната следствена ситуация. Застъпено е становището, че същността и значението на следствената ситуация има за цел да бъдат установени типичните следствени ситуации, характерни за отделните престъпления, и на тази основа е възможно да се създаде комплекс от препоръки за разследването им.

В **точка 2.2.** е установено, че в началния етап на разследването се проявяват три типични следствени ситуации. **Първата** – извършителят е установен и задържан на местопрестъплението или непосредствено след извършването му; **втората** – извършителят не е задържан, но са налице данни за неговата самоличност; **третата** – извършителят е неизвестен. Разкрити са особеностите на тези три типични следствени ситуации, като са предложени типови програми за провеждане на разследването при всяка от тях.

Представени са и двете типични следствени ситуации, формиращи се в последващия етап от разследването, както и техните особености. **Първата** – проведените първоначални действия не са установени и задържани извършителите на измамата, **втората** – след проведените първоначални

действия са установени и задържани извършителите на измамата и са изведени типови програми за действие при всяка от тях.

Точка 2.2. съдържа изводи по отношение на първоначалните следствени ситуации при измамите. Издигнато е становището, че първите две следствени ситуации се явяват по-благоприятни от криминалистическа гледна точка. Те се характеризират със значителна по обем първоначална информация за извършителя на престъплението, начина на извършването му и неговия предмет. Това допринася за издигане още в началния етап на разследването на конкретни и правдоподобни версии. Така още в началото разследването се насочва в правилна посока, като не се губят излишни време, сили и средства, което е и гаранция за успешното му приключване.

Докато при втората следствена ситуация разследването се провежда при по-голяма времева дистанция от момента на извършване на измамата. Поради отдалечеността във времето при нея е налице опасност за унищожаване и изменение на следи, за укриване на извършителите, както и на връзката им с извършеното престъпление – посредством унищожаване на използваните средства за извършване на престъплението, укриване на неговият предмет и изграждане на защитна версия. Всичко това се отразява неблагоприятно върху разследването, а оттам и върху разкриването на престъплението. Първоначалната информация при нея е непълна и недостатъчна, което налага изграждането и проверката на множество версии. Съществената трудност при разследването произтича от липсата на данни за извършителя на престъплението. Поради това основните действия при разследването имат за цел издирването на извършителя. За постигането ѝ съществено значение има добрата организация и взаимодействие с оперативно-издирвателните органи на МВР.

Посочено е, че изведените типови програми за провеждането на разследването представляват готов научен модел, който може да бъде

използван от разследващите органи, като по този начин се осигурява и гарантира ефективността на разследването.

В § 3 - Типични и конкретни версии при разследването, е разгледан въпросът за общите и типичните версии при разследването. В **точка 3.1.** е направен кратък преглед на същността и значението на версията като основен познавателен метод в процеса на разследване на престъплението.

В **точка 3.2.** са разгледани някои особености на делата за измами при използването на версии. На тази основа са разработени някои типични версии за разследване на разглежданата категория дела, които се основават на резултатите от извършеното емпирично проучване.

Точка 3.3. е посветена на въпроса за изграждане на конкретни версии по отношение на измамите при наличие на определени признаци. Направен е опит да бъдат посочени отделните признаци, позволяващи да бъде изградена конкретна версия: по отношение на извършителя, жертвата, начина на извършване на престъплението и неговия предмет.

Точка 3.4. съдържа изводи по отношение на типичните и конкретни версии при измамите. Обоснован е изводът, че изграждането и проверката на версии при измамите е процес, който дава насока на разследването и предопределя дейността по неговото планиране. Обратно, липсата на версии би лишило разследването от целенасоченост при събирането на доказателства, а оттам би довело до неизясняване и дори неразкриване на измамата. Характерът на построените версии и тяхната проверка има значение за бързото, пълно, всестранно и обективно разкриване на измамата, за качествено събиране на доказателствата и установяване на съпричастните към нейното извършване лица.

Посочено е, че при измамите могат да бъдат изградени типични и конкретни версии при наличието на определени признаци. Те представляват готов научен модел, който да бъде използван от разследващите

органи, като по този начин се гарантира обективност и ефективност на разследването. Застъпено е становището, че типичните версии могат да бъдат както общи, така и частни, противоречащо на твърдението, че типичните версии са разновидност на общите версии.

§ 4 - Планиране на разследването, е посветена на дейността по планиране на разследването. В **точка 4.1.** е разгледано значението на планирането на разследването като основен организационно-тактически метод, осигуряващ най-целесъобразна организация на разследването. Посочени са компонентите, изграждащи структурата на планирането, подложени на анализ при емпиричното изследване. В **точка 4.2.** е анализиран тактическият подход за провеждане на разследването при измами с установен извършител на престъпление, като са изведени типови програми. В **точка 4.3.** е посочен тактическият подход за провеждане на разследването при измами с неизвестен извършител на престъплението, като са посочени типови програми. **Точка 4.4.** съдържа изводи по отношение на планирането на разследването. Обоснован е изводът, че измамите се характеризират с фактическа сложност и редица специфики, което налага прецизното планиране на разследването им, за да бъдат постигнати неговите цели. Поради наличието на типични първоначални следствени ситуации при измамите, процесът на планиране на разследването им подлежи на моделиране. Последният е отражение на обобщения положителен опит и може да бъде внедрен и използван непосредствено в практиката. Той улеснява организацията на работата и ефективно подпомага разследването на тези престъпления.

Направена е препоръка за подобряване на организацията за работа чрез използване на екипен метод в случаите на множество измами, извършени по сходен начин, средства, време и място, с множество жертви и чрез използване на технически средства за връзка. Обобщен е положителният опит в тази насока, показващ, че в тези случаи е целесъобразно

провеждането на работна среща между представители на съответната прокуратура и органите на МВР, сформирание на екип и изготвяне на писмен план за разследването. По този начин се постига по-добра организация в работата по разследване, а оттам се обезпечават ефективното му провеждане. Посочени са причини за недобрата ефективност при разследване на тази категория дела, дължащи се на неправилното определяне и разпределяне на задачите и незадълбоченото и формално провеждане на действия по разследването, а също така на неспособността да бъдат изведени на преден план значимите за делото факти измежду големия обем информация, която се натрупва в хода на работата.

Изводи по Глава трета: Криминалистическото познание за типичните особености, свързани с образуване на наказателното производство, първоначалните и последващи ситуации, типичните версии и планирането на разследването е съществен елемент от структурата на всяка една частна методика. Той дава възможност за изграждането на правилната тактическа организация на разследването, планирането на отделните процесуални действия с цел разкриване на обективната истина и съпричастните към извършеното престъпление лица.

Поради обстоятелството, че престъплението се извършва в условията на очевидност, при измамите са налице данни за различни обстоятелства от предмета на доказване, свързани с начина му на извършване, самоличността на неговия извършител или такива, позволяващи тя да бъде установена още в началния етап на разследването. Това предопределя първоначалния обем от данни, свързани с разследването събитие, и нуждата от провеждането на неотложни процесуални действия по разследването за събиране и запазване на доказателства.

Налице са типичните следствени ситуации, позволяващи да бъдат изведени типови програми за провеждането на разследването. Послед-

ните представляват готов научен модел, който може да бъде използван от разследващите органи, осигуряващ и гарантиращ ефективност на разследването.

Важен момент от разследването се явява изграждането и проверката на версиите. Това е процес, който дава насока на разследването и предопределя дейността по неговото планиране. Обратно, липсата на версии го лишава от целенасоченост при събирането на доказателства, а оттам и до неизясняване и дори неразкриване на престъплението. При измамите са налице типични общи и частни версии. Наред с това е налице възможност за изграждане и проверка на версии по аналогия. Това оптимизира процеса на разследването, от една страна, а, от друга, спомага за разследването и разкриването на множество измами, извършени от едни и същи лица. Установените типични общи и частни версии, както и тези, изградени по аналогия, представляват научен метод, способстващ за обективното и ефикасно провеждане на разследването.

Престъплението се отличава с фактическа сложност, което налага прецизното планиране на разследването му. Успехът му зависи от взаимодействието и координацията между органите на досъдебното производство и оперативно-издирвателните служби на МВР. Налице са добри практики, основани на синергията от доброто взаимодействие между органите, осъществяващи оперативно-издирвателна и процесуална дейност, партниращи си при планирането на разследването на този вид престъпления. Правилната организация на разследването показва, че в редица случаи е необходимо да бъде използван екипен модел на работа. Такива се явяват случаите на измами, извършени по сходен начин, средства, време и място, с множество жертви, и такива, извършени чрез използване на технически средства за връзка при въвеждане в заблуждение. Основните причини за недобрата ефективност при разследване на тези престъпления са свързани с неправилното

определяне и разпределяне на задачите и незадълбоченото и формално провеждане на действията по разследването.

Глава четвърта - „Тактика на някои типични действия по разследването“. В тази глава е обърнато внимание на тактическите аспекти с оглед извършването на някои типични за изследвания вид престъпления действия по разследването.

В § 1 - Разпит на свидетел, са разгледани тактическите особености при извършването на разпита на тази категория лица. В **точка 1.1.** е направен кратък преглед на разпита като способ на доказване и е разкрита неговата същност. Извършена е типологизация на свидетелите. Разкрити са четири групи свидетели въз основа на фактите, които се установяват чрез техните показания, и особеностите в тактическия подход при провеждането на разпита. **Точка 1.2.** от параграфа е посветена на тактическите особености при разпита на пострадали. Акцентирано е върху ролята, която има този разпит за планирането и провеждането на разследването. Очертан е кръгът от обстоятелства, свързани с разследването събитие, които могат да бъдат установени чрез разпита на пострадали. **Точка 1.3.** от параграфа е посветена на тактическите особености при разпита на очевидци и свидетели, запознати с отделни обстоятелства, свързани от престъплението. Посочена е ролята и значението на разпита им по отношение на разследването престъпление. В **точка 1.4.** от параграфа са разгледани тактическите особености при разпита на лица, действащи в състояние на грешка. Тук е разгледана ролята на тази категория свидетели при извършването на престъплението. Посочени са обстоятелствата, които могат да бъдат установени чрез разпита им. В тази точка са изведени препоръки за разграничаване на фигурата на лицата, действащи в състояние на грешка при измамите, от тази на помагача. Акцентирано е върху нуждата от повишеното внимание и добрата подготовка при разпита на

тази свидетели. В **точка 1.5.** е изследван въпросът за разпита на полицейски служители и значението му като способ за събиране на доказателствен материал при разследването на измама. Анализирани са моментът, в който е най-подходящо да се пристъпва към разпит на тези свидетели, съобразно съществуването на определени обстоятелства.

§ 2 – Оглед, е посветен на тактическите особености при извършването на оглед при измамите. В **точка 2.1.** е направен кратък преглед на огледа на местопроизшествие като способ на доказване и е разкрита неговата същност. В **точка 2.2.** е изследван огледът на местопроизшествие при измамите. Разгледани са тактическите му особености и са дадени препоръки за повишаване на ефективността му на база проведеното емпирично изследване. Акцентирано е върху реда за планиране на действията при подготовката, извършването и документирането на резултатите от огледа съобразно неговите особености при разследването на измами.

В **точка 2.3.** са разгледани особеностите и редът за извършването на оглед на предмет. Изведен е тактическият ред за провеждане на оглед на оптичен носител и мобилен апарат, като са дадени конкретни препоръки. Посочени са обстоятелствата, които могат да бъдат установени чрез провеждането им, както и значението им за бъдещото планиране на разследването.

§ 3 - Разпит на обвиняем, е посветен на разпита на обвиняем. В **точка 3.1.** е разгледана същността на обясненията на обвиняемия и особеностите в процесуалния му статут. Посочени са задачите, които могат да бъдат решени чрез разпита на обвиняем при разследването. **Точка 3.2.** е посветена на видовете следствени ситуации при провеждането на разпит на обвиняем. Застъпено е становището за наличието на два вида следствени ситуации при разпита на обвиняем – конфликтна и безконфликтна. Безконфликтните ситуации се срещат в 74.2% от изследваните дела. При тях обвиняемият дава обяснения, кореспондиращи със събрания доказател-

ствен материал. Към безконфликтните следствени ситуации са приравнени и случаите, при които обвиняемият отказва да дава обяснения, възползвайки се от това си процесуално право. Подобни следствени ситуации се срещат едва в 3.7% от делата. Конфликтните ситуации се срещат в 22.1% от изследваните дела. Позицията, която заема обвиняемият при нея е свързана с категорично отхвърляне на вината, даване на неверни или противоречиви обяснения или затаяване на определени обстоятелства, свързани с разследваното събитие. Всичко това значително усложнява и затруднява разследването. На базата на това е изведено становището, че в тези случаи е необходима задълбочена подготовка при извършването на разпита на обвиняем, като е посочен тактически ред за провеждането му при дела за измами. Извършването на разпит на обвиняем преминава през няколко взаимосвързани стадия: подготовка, провеждане и фиксиране и оценка на резултатите.

В **точка 3.3.** е разкрито значението на подготвителния стадий за законосъобразното и тактически издържано провеждане на това действие. Представени са стъпките в процеса по подготовка на разпита: анализиране на съществуващите по делото доказателства и информацията от оперативно-издирвателните органи на МВР; проучване личността на разпитвания; изучаване на взаимоотношенията между съучастниците; определяне времето за провеждане на разпита и поредността на разпитваните; определяне предмета на разпита.

В **точка 3.4.** е посочен тактическия ред за разпит на обвиняем в зависимост от съответната ситуация, свързана с поведението му. Процесуалното поведение на обвиняемия по тези дела в голяма степен е детерминирано от поведението на останалите обвиняеми. Отчитайки тези фактори органите на досъдебното производство следва да изградят правилната тактическа линия на разпит, изразяваща се в ограничаване въздействието на негативните фактори и създаване на възможност за проявление на тези

от тях, които да съдействат за разкриване на обективната истина по делото. Установено е, че най-често обясненията на обвиняемите по тези дела, в случай, че дадат такива, имат характера на алиби, което трябва да бъде проверено в хода на разследването. За тази цел е необходимо да се проведат съвместни действия с оперативно-издирвателните органи на МВР, което би осигурило бързата, ефективна и обективна проверка на получените обяснения.

Разгледана е възможността за протичане на емоционален експеримент и реда за провеждането му в конфликтна ситуация, с оглед разобличаването на обвиняемия.

В ЗАКЛЮЧЕНИЕТО е подчертано значението, което настоящата дисертация има за теоретичното обогатяване на криминалистическата наука и за усъвършенстване практиката на органите на досъдебното производство при разследването на измами. Също така е направено обобщение на изводите и са изведени основните научни и научно-приложни приноси моменти на дисертацията.

III. ОБЩИ ИЗВОДИ

Резултатите от дисертационния труд дават основание да се обосноват следните **изводи**:

1. Измамите притежават специфични криминалистическо значими черти. Те са обобщени в криминалистическата характеристика на този вид престъпления и представляват научно-информационен модел на типичните им особености. Данните, съдържащи се в криминалистическата характеристика, могат да послужат, за да обогатят информационно сложния процес на разследване. Те имат научен и практико-приложен характер посредством възможностите, които предоставят за установяване на неизвестни обстоятелства по делото, чрез изграждане на версии, планиране на разследването и избор на тактическите методи при извършване на отделните способности на доказване.

2. Резултатите от дисертационния труд потвърждават значението на частната криминалистическа теория за престъплението и обогатяват научното познание в тази област с нови емпирични факти, които могат да дадат тласък в развитието на криминалистическата теория. Те разкриват възможността емпиричните данни да бъдат използвани за разработване на методически инструментариум за разследване на престъпления, като аргументират необходимостта от научни изследвания в тази област за усъвършенстване на процесуалната практика. Наред с това, получените резултати доказват съществуването на корелационни зависимости, които имат общо теоретично значение за учението за извършителя, жертвата, начина на извършване на престъплението, времето, мястото и неговия предмет. Проведеното изследване доказва съществуването на връзки и зависимости между жертвата и извършителя, които обуславят избора на начин и средства за извършване и прикриване на престъплението.

3. Разследването на измами следва да почива на тактически правила и организация, отчитащи особеностите на престъплението и типичните следствени ситуации, произтичащи от него. Извършването на действията за събиране и проверка на доказателства при тази категория дела разкрива редица особености, които са обусловени от особеностите на доказателствения материал, който се събира, поведението на съпричастните към престъплението лица, противодействието в хода на разследването, прилагането на начини за прикриване на извършителите. Всичко това налага провеждането на разследване посредством екипния метод – взаимодействие с оперативно-издирвателните органи.

4. Настоящото дисертационно изследване представлява частна криминалистическа методика за разследване на измами. Тя е първото по рода си изследване в нашата страна по темата и допринася за развитието на теоретични въпроси, свързани със структурата и разработването на криминалистически методики.

IV. НАУЧНИ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Резултатите от проведените в съответствие с целта и задачите на дисертационния труд теоретични и емпирични изследвания се свеждат до следните **научни и научно-приложни приноси**:

1. Дисертационният труд е първото по рода си самостоятелно криминалистическо изследване в нашата страна по темата и допринася за развитието на теоретични въпроси, свързани със структурата и разработването на криминалистически методики.

2. За първи път се разработва криминалистическа характеристика на измамите, която е базирана върху емпирична основа от изследвани приключили наказателни дела. Представени са и са проучени нейните структурни елементи. В тази връзка са разкрити и изследвани криминалистическо значимите особености на извършителите и жертвата; начините на подготовка, извършване и прикриване; спецификите на времето и мястото на извършване, както и на неговия предмет.

3. В дисертацията за първи път подробно са изследвани тактическите аспекти при образуване на наказателното производство при делата за измами. Представени са типичните следствени ситуации и е предложена най-оптималната последователност при решаване на техните задачи. Разгледани са особеностите на отделни типични действия по разследването и са предложени тактически препоръки, касаещи тяхното провеждане.

4. На базата на анализа на криминалистическата литература и резултатите от емпиричното изследване са направени теоретични обобщения.

V. НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ, СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Особенности на огледа на местопроизшествие при разследване на измами. С., АМВР, Сборник доклади от международна научна конференция на тема „Противодействие на радикализацията и тероризма“, София 20-22 април 2017 г., ISBN 978-954-348-145-3.

2. Един поглед върху използването на трафичните данни за решаване на задачи, стоящи пред правоохранителните органи в Република България. П., ВУСИ, в съавторство, Сборник с доклади от международна научна конференция на тема „Проблеми на сигурността в Черноморския регион“, Пловдив, 14 септември 2017 г., ISBN 978-619-7343-09-0.

3. Киберпрестъпност – невидимите заплахи в интернет търговията. П., ВУСИ, Сборник с доклади от юбилейна международна конференция на тема „Сигурност и икономика в несигурния свят – дилеми и предизвикателства“, Пловдив, 7 декември 2018 г., ISBN 978-619-7343-25-0.

4. Оглед на видеозапис. С., АМВР, в съавторство, Сборник научни доклади от международна научна конференция на тема „50 години висше образование в Академията на МВР“, част втора, София 3-4 октомври 2019 г., ISBN 978-954-348-184-2.

5. Подготовката преди разпит на свидетел – условие за постигане на целите на разпита, в съавторство, Пловдив, ВУСИ, Годишник том XVI, 2019 г., ISSN 2367-8798.

VI. ДРУГИ ПУБЛИКАЦИИ

1. Ролята на оперативното разпознаване при разследване на престъпления. П., ВУСИ, Годишник том XIII, 2016 г., ISSN 2367-8798.

SUMMARY

TACTICAL SPECIFICS IN OPENING CRIMINAL PROCEEDINGS IN THE INVESTIGATION OF FRAUDS

This dissertation thesis is a complete self-criminological study of tacticals specific in opening criminal proceeding in the investigation of frauds.

The aim of the dissertation is the development of a private forensic methodology for investigating and revealing of frauds

In Section One „Evidence of Investigation of frauds“, attention is drawn to the nature and importance of the set of circumstances to be established and proven in the structure of the forensic methodology.

In Section Two „Criminalistic Characteristics of the fraud as a crime“, the essence and importance of criminological characterization are examined as generalized characteristics of the main typical features and peculiarities inherent in the investigated crime types and the typical interrelations between them. The research of all these circumstances, completing the contents of forensic characteristics of the type of frauds, determines the peculiarities in the methodology of their investigation.

The peculiarities of the pre-trial proceedings in the cases of frauds; typical initial and follow-up investigative situations; typical versions of the investigation and investigation planning were investigated in Section 3 „Pre-trial proceedings and conducting the investigation“.

The tactical aspects of some of the investigative actions typical of this kind of crime were addressed In Section Four „Tactics of Some Typical Investigative Actions“. Emphasis is given to the importance of inspection of crime scene and the interrogation of witness as a method of collecting evidences and verification of circumstances in the investigation as a specific evidence tool when investigating frauds.

The present dissertation thesis has theoretical and practical significance and is oriented towards the needs of procedural practice. It aims at drawing the attention to the main theoretical and practical features of frauds and the activities of their investigation and disclosure.